

חידושי סוגיות

דין "קרי" בערי מקלט

יפלפל בדברי המפרשים בטעם דין הושבת כהנים לויים וישראלים בעיר מקלט שנתמעטו אוכלוסי', ויסיק פירוש חדש ע"פ דברי הגאון בעל סדר הדורות – שהוא כדי לעשותה לקרי' ועי"ז יחול עלי' שם עיר מקלט להגן על ההורג / יקשה על דברי המפרשים בביאור החילוק בין "עיר" ל"קרי", ויבאר בדרך חדשה מעלת כיבוש הקריות דסיחון ועוג

א

כהנים² לויים וישראלים. ע"כ. ומקורו במכות (י, א. תוספתא שם פ"ב, ג³).

והנה בטעמי דינים אלו מצינו בפירוש רש"י לש"ס שפירש בכמה מהם שהוא לטובת הגולה. דגבי הא דלא יהיו כרכים גדולים כתב שזהו להצלתו, וז"ל: "שהכל נקבצים שם תמיד ויהא רגל גואל הדם מצויה שם ויארוב לו". וגבי

יקדים ב' הטעמים שמצינו במפרשים לדין הכנסת אוכלוסין לערי מקלט, ויבאר מהות החילוק בין הטעמים

כתב הרמב"ם (הל' רוצח פ"ח ה"ח): ערי מקלט אין עושין אותן לא עיירות גדולות ולא כרכים גדולים ולא קטנים אלא עיירות בינוניות. ואין מושיבין אותן אלא במקום שווקים ובמקום המים. ואם אין שם מים מכניסין לתוכן מים. ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין. נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפין עליהן. נתמעטו דיוריהן מכניסין לתוכן¹

(2) בירושלמי מכות פ"ב ה"ו, הוא להיפך: נתמעטו דיוריהן מביאין אחרים תחתיהן, אם אין שם אוכלוסין מביאין לשם כהנים לויים וישראלים. ואכ"מ.

(3) בנוסף לשינויים הנ"ל הערה 1 ודלהלן בהערה 12 – גם לשון הרמב"ם בתחילת ההלכה (גבי שאר הדינים שנזכרו כאן) הוא בכו"כ שינויים מהלשון במכות שם (ועד"ז בתוספתא שם). ואכ"מ.

(1) כ"ה ברמב"ם. ובגמ' "מביאים להן". בתוספתא "מוסיף עליהן".

כהנים לויים וישראלים שייעשו לתושבי העיר על מנת שיהיו הם הרוב ולא הגולים.

ולטעם זה נמצא דדין זה אינו תנאי צדדי בעיר מקלט אלא הוא נוגע להקליטה גופא. מיהא, גם לטעם זה אין כאן אלא טעם שלילי להסיר המונע, דע"י הכנסת כהנים לויים וישראלים מבטלין אנו החשש שתהי' העיר רובה רוצחים.

ב

יבאר דע"פ דברי בעל סדר הדורות בגדר

"והקרייתם לכם ערים" נשמע שהכנסת

האוכלוסין נוגעת לגוף שם עיר מקלט

אמנם, נראה לומר דהגאון בעל סדר הדורות טמן בענין זה רמז גדול לומר טעם אחר מאלו השניים בהך דינא.

ובהקדים דבפרשתנו מצינו בכתוב חלוקה בין "עיר" ל"קרי". דגבי כיבוש סיחון וארצו נאמר בפרשתנו (ב, לד. שם, לו) "ונלכד את כל ערי בעת ההיא ונחרם את כל עיר מתם והנשים והטף גו', לא היתה קרי' אשר שגבה ממנו". ועד"ז מצינו שם "קרי" בכתוב דפרשתנו גבי כיבוש ארץ עוג (ג, ד), "לא היתה קרי' אשר לא לקחנו מאתם". ומפשט הלשון "לא היתה קרי'", אע"פ שלפנ"ז נאמר "ונלכד את כל ערי", משמע דקרי' לאו היינו עיר (שנאמר דשינה הכתוב מעיר לקרי' רק ליופי המליצה⁵), כי הקרי' היא סוג אחר שאינו עיר. וזהו פירוש הוספת הכתוב "לא היתה (אפילו) קרי' אשר שגבה ממנו . . . אשר לא לקחנו מאתם", דבא לחדש שלא רק

הא דאין עושין אותן כרכים קטנים נקט שזהו לחיותו, "לא טירין קטנים, לפי שאין מזונות מצויין שם". ועד"ז כתב בהא דמושיבין אותן במקום שווקים, "שימצאו מזונות לקנות" – ובש"ס שם מסיים "מאי קרא, ונס גו' (ואתחנן ד, מב) עביד לי' מידי דתהוי לי' חיותא". והקושיא "מאי קרא" היינו הטעם לכל הדינים (כמו שפירש רש"י: "מאי קרא דמתקנין להו לרוצחין דבר שצריכין לו"). ולפ"ז דינים אלו הם תנאים צדדיים שנתקנו בפ"ע לטובת הגולה, אבל אי"ז מגוף גדר העיר מקלט עצמה.

ומעתה יש לדון גבי הדין ד"נתמעטו דיוריהן מכניסין לתוכן כהנים לויים וישראלים", דלכאורה הסברא נותנת שגם בזה הטעם הוא לטובת הגולה, בדומה לשאר הדינים הנ"ל שנתן בהם רש"י טעם לטובת הגולה, להצלתו ולחיותו.

ובאמת, הכי פירש הריטב"א במכות (שם) בשם הרמ"ה, דהכנסת כהנים לויים וישראלים היא "לפי שיש בהם מדת ענוה ורחמנות ולא יהיו שופכי דמים. וגם לא ימסרו את הרוצח ביד גואל הדם"⁴. והיינו ג"כ תנאי צדדי לטובת הגולה (ולכשתדוק – טעם הריטב"א כאן הוא אף צדדי יותר מהטעמים הנ"ל שכתב רש"י).

אמנם, מצינו באחרונים מי שהביא טעם אחר, והוא בספר צפנת פענח להגאון מרגצוב שביאר דהטעם הוא כיון שאפשר שיתרבו בעיר מקלט הרבה גולים שרצחו, ושוב אין העיר קולטת עוד דהא "עיר שרובה רוצחים אינה קולטת" (מכות שם, ב). ולהכי מכניסין לתוכן

(5) ראה ראב"ע בלק כד, יז. רלב"ג שם. ועוד. וראה לקו"ש ח"ז ע' 12 ואילך. ח"ג ע' 86 ואילך.

(4) ועיין בחינוך מצוה תח.

והגאון בעל סדר הדורות בספרו ערכי הכינויים (מערכת עיר) פירש החילוק בין עיר לקרי' בדרך אחרת, וז"ל: "עיר" נקרא אף שאין בהם אוכלוסין ודיוורין אבל קרי' הוא ע"ש שיש בה בני אדם¹⁰ כמו מה קול הקרי' הומה" (ע"פ ל' הכתוב מ"א א, מא (ושם: מדוע קול גו)). ולפ"ז ביאר הלשון שמצינו בכתוב (מסעי לה, יא) גבי ערי מקלט, "והקרייתם לכם ערים" – "כי הערים תעשו אותם קרי'¹¹ כמ"ש (ה)רמב"ם. . ערי מקלט אין מושיבין אותם אלא במקום אוכלסין נתמעטו אוכלסין מוסיפין¹² נתמעטו דיוורין מכניסים לתוכן כהנים לויים [וישראלים¹³]."

והנה, ממה שמקשר דין זה שברמב"ם שמכניסין לתוכן כהנים לויים וישראלים לכתוב "והקרייתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה", דפסוק זה מיירי בגופא דדינא דערי מקלט – משמע דהוי דין בעצם חלות עיר מקלט. והיינו דלא

הערים כבשו אלא אף הקריות. ובמפרשים האריכו לפלפל מהו גדר החילוק בין עיר לקרי', ומהי הרבותא בכיבוש הקריות. דיש מי שרצה לפרש (ראה צפע"נ מסעי לה, יא. מלבי"ם שם) שהרבותא דקרי' על עיר היא שהקרי' היא עיר מוקפת חומה, משא"כ עיר סתם היינו עיר פרזות. וכדברי הכתוב לאלתר, "לא היתה קרי' גו' ששים עיר גו'" (פרשתנו ג, ד), "כל אלה ערים בצורות חומה גבוהה גו' לבד מערי הפרזי גו'" (ג, ה). ומעתה פירשו דחידוש הכתוב הוא שלא רק ערי הפרזות כבשו אלא אף הקריות שהיו מוגנות בחומה.

איברא, דבאמת כד דייקת שפיר הרי מן הכתוב גופא יש ראי' להיפך מדבריהם, דמזה גופא שהוסיף הכתוב חילוק זה (בין "ערים בצורות חומה גו'" ל"ערי הפרזי") בפסוק בפ"ע, משמע שמה שמצינו בכתוב שלפנ"ז חילוק בין עיר לקרי', הכוונה לחידוש אחר שיש בקרי' לגבי עיר. ומה גם שקשה ע"ז דהחילוק בין עיר לקרי' כבר הזכירו הכתוב לפנ"ז במלחמת סיחון, והתם לא הזכיר⁷ החלוקה בין "ערים בצורות חומה גו'" ל"ערי הפרזי"⁸.

6 ראה רד"ק ירמ' מת, מא בפירוש "קריות". אבל ע"פ פירוש אא"פ לומר שזהו החידוש כאן. ופשיטא שאין לפרש כאן ע"פ פירוש הערוך ערך קרי' (בלשון קרי' שבב"ר פי"ח, ג) – כפר.

7 ובכלל יש להעיר על ענין זה לכשעצמו (גם אם לא נקבל פירוש המפרשים דקרי' היינו ערים בצורות), מה שבמלחמת סיחון הזכיר הכתוב רק החידוש ד"לא היתה קרי' גו'", שכבשו אפילו הקריות, ולא הזכיר הרבותא דכיבוש "ערים בצורות חומה" (אף שמן הסתם גם בארץ סיחון היו ערים מוקפות חומה). ועיין להלן הערה 29 – תירוץ גם לקושיא זו.

8 ועוד: הרי במלחמת סיחון ועוג מפורש (חקת כא, כג. לג) "ויצא לקראת ישראל", "ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו", וכפירוש רש"י (שם,

כג – מתנחומא שם כג. במדב"ר פי"ט, כט) גבי מלחמת סיחון ד"נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כו'" – ומאי נפק"מ איכא בזמן המלחמה (אף דאילו הייתה חשבון מלאה יתושינ כו' – רש"י חוקת כא, כג) דהיו הערים מוקפות חומה?

9 ראה גם אור התורה חוקת (במדבר כרך ו) ע' א'תתק: עיר סיחון קרית סיחון ההפרש בין עיר לקרי' שדרים בה אנשים ע' עיר במשנה פ"ה דעירובין שאין בה דיוורין כו'.

10 להעיר גם מפירוש רש"י בלק כב, לט. תרגום לירמ' שם.

11 כבראב"ע מסעי שם: והקרייתם מגזירת קרי'.
12 כ"ה בערכי הכינויים שם. וברמב"ם כנ"ל "מוסיפין עליהן" כבמכות שם. ובתוספתא: מביאין אחרים ומושיבים תחתיהם.

13 בס' ערה"כ ליתא תיבה זו. וכן ליתא במקורו בספר אהבת עולם.

רק שודאי אינו כטעם הרמ"ה הנ"ל שהוא ענין צדדי מחמת הנהגת תושבי העיר כלפי הגולה, הנה מוכח דאף אינו כטעם הגאון מרגצוב שהוא דין שלילי לבטל החשש שימנע מהעיר לקלוט (כיון שיתרבו הגולים), אלא ודאי זהו ענין חיובי שהוא המביא ופועל דין קליטה בעיר מקלט. ובאמת עוד יותר מוכח יסוד זה מלשון הכתוב עצמו, "והקרייתם לכם ערים" ולאח"ז נאמר "ערי מקלט תהיינה לכם". דמזה מובן שענין זה – כי הערים תעשו אותם קרי" נוגע לעצם הענין דעיר, ודוקא בהתקיים "והקרייתם" חלה עלי' דין "עיר מקלט"¹⁴, "ערי מקלט תהיינה לכם".

ומעתה יש לנו להתעמק ולמצוא במה מחולק הענין ד"והקרייתם" – הערים תעשו אותם קרי" משאר התנאים והגדרים שבעיר מקלט.

ג

יחדש יסוד דהגנת עיר מקלט היא מצד גדר ציבור וקהל שבה

והנראה בזה, כי הנה מה שערי מקלט קולטות הורג נפש (ואסור לגואל הדם להרגו שם) אינו רק מחמת המצאו בתחום עיר פלונית שנקבעה לזה (שעי"ז הוא מוגן מפניו), היינו שזהו דין בעיר זו שהיא מגינה על הנכנס בה, אלא הוי דין החל על ההורג נפש גופא, דבהכנסו לעיר זו נעשה חלק מן הכלל והציבור שבעיר וממילא יש עליו הגנה (זכות) הציבור¹⁵ של עיר זו. ואימתי מחשיבין אנו את כל העיר על כל התושבים שבה בתורת

קהל וציבור אחד – כאשר היישוב שבה הוא באופן של "קרי", כאשר העיר מלאה ומיושבת כולה (או עכ"פ רובה) בדיוורין הדרים בה באופן של קביעות, ולא באקראי ובאופן עראי¹⁶. ולהכי בשעה שנתמעטו דיווריהן אזי בטלה המציאות דיושבי העיר בתורת ציבור אחד, ואין הם אלא כמה יחידים הדרים במקום אחד¹⁷.

ונמצא שכל הפרטים שבדין זה, "אין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין, נתמעטו אוכלוסיהן מוסיפין עליהן, נתמעטו דיווריהן מכניסין לתוכן כהנים לויים וישראלים", הרי אלו גדרים ותנאים הגורמים שהעיר תהי' לא רק מקום שבו דרים ריבוי יחידים יחדיו, אלא היא נעשית עיר אחת שבה דר ציבור מסויים.

ומעתה יש לישב גם קושיית המפרשים (ראה ערוך לנר מכות שם) מאי טעמא מכניסים כל ג' הסוגים דכהנים לויים וישראלים לתוכה. וע"פ דברינו מחזור הדבר היטב, כי הגנת (וקליטת) הציבור הנזקקת להורג בשגגה הוא לא רק שיהי' חלק מקבוצה מסוימת מישראל, שיהי' ביחד עמהם, אלא חלק מ"ציבור", מעין כלל ישראל¹⁸. וזה בא עי"ז ש"מכניסין לתוכן" בתור תושבים קבועים¹⁹ כל הסוגים דכלל ישראל, כהנים לויים

16 ראה צפע"נ מכות (י, א) – מה שמדייק דצ"ל דיוורין דוקא ו"לא מהני אוכלוסין דעיקר דעיר הולכת בתר יושבי", "ר"ל בגדר קביעות לא באקראי". ע"ש.

17 להעיר ממשנה עירובין (שבהערה 9): אימתי (אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה) בזמן שאין בה דיוורין אבל יש בה דיוורין מהלך את כולה (כד' אמות). וראה בגמ' שם סא, ב. ואכ"מ.

18 עפ"ז יומתק מ"ש בצפע"נ הל' תרומות בתחלתו (ב, ריש ע"ב): ובערי מקלט אסור שיהי' שם גר תושב וכמש"כ בזה בהל' איסור"ב דהוי כמו ירושלים.

19 עפ"ז אולי יש לבאר דיוק לשון הרמב"ם "מכניסין לתוכן" ולא כבש"ס או כבתוספתא (ראה

14 להעיר משו"ת צפע"נ (ווארשא) סו"ס נד – ב' גדרים בקליטת ערי מקלט "דכאן העיר וכאן מחמת לויים".

15 להעיר מזח"א (סט, ב) עה"פ (מ"ב ד, יג) בתוך עמי אנכי יושבת.

עלולה להזיק לו תוצאת החטא). וכמובא בילקוט ראובני (שופטים יט, ד) בשם מדרש, וכ"כ בעל סה"ד בערכי הכינויים (ערך גואל הדם)²⁶, ד"גואל הדם" הוא (גם) רמז על השטן²⁷, שההורג בשגגה בא השטן להענישו על שפיכת הדם והחטא (כידוע שהשטן המחטיא את האדם הוא הרוצה לגרום לו להיענש (עיין בסוגיא דסוכה נב, א ושם. ועוד)), וע"ז נתנה לו תורה הגנת עיר מקלט. כי כח ההגנה שבעיר מקלט הוא להיותה קרי' שכל תושבי' קהל אחד הם, ואחדות בני אדם היא הצלה והגנה מן השטן, כדברי חכמינו ז"ל (ספרי ובמדב"ר (פי"א, ז) עה"פ (נשא ו, כו) וישם לך שלום. ב"ר פל"ח, ו. תנחומא צו ז. שופטים יח) דאפילו עובדי ע"ז כל זמן שהם בשלום אי אפשר שיפגעו²⁸, "כביכול אין השטן נוגע בהם שנאמר (הושע ד, יז) חבור עצבים אפרים הנח לו" (ספרי ובמדב"ר שם), "אין מדת הדין נוגעת בהן" (תנחומא שם)²⁹, וה"ה הכא דאף שעדיין לא נתכפר לו והוי בגדר חוטא – יש לו הגנה מעונש השטן.

ד

עפ"ז יתרץ יפה משמעות סיפור הכתוב בכיוש סיחון ועוג, ויפלפל בגדר ציבור בישראל ובבני נח

ומעתה יש לבאר בהרחבה יותר דברי בעל סדר הדורות הנ"ל גבי החילוק בין עיר לקרי',

(26) וראה לקו"ש ח"ב ע' 626.

(27) וראה גם שער הפסוקים משפטים כא, יג. וראה מכות י, א: ד"ת קולטין . . ממלאך המות.

(28) ראה גם ירושלמי פאה פ"א ה"א (קרוב לסופה) – בנוגע דורו של אחאב, דמכיון "שלא הי' להן דילטורין היו יורדין למלחמה ונוצחין". ע"ש.

(29) וכ"כ גדול כח שלום ואחדות זו והגנתה מן הפגיעה, אפי' בשפלי מצב כעובדי ע"ז, עד אשר "אמר המקום כביכול איני יכול לשלוט בהם" (ב"ר שם).

וישראלים. וטעם הדבר מובן, דבזה שהרג נפש מישראל, וכל ישראל הרי הם "גוי אחד", כלל אחד ומציאות אחת, נמצא שפגע²⁰ בכלל ישראל, ובמילא הפריד עצמו מן הכלל²¹, ויתר על כן – ניצב בסתירה ומלחמה מול הכלל, ולפיכך²² הגנתו (וי"ל שגם כפרתו²³) תהי' במה שנעשה לחלק מכלל ישראל עי"ז שיימצא בעיר מקלט.

פירוש, דאף שענין הגלות לעיר מקלט כפרה היא להורג נפש בשגגה, כידוע (ועיין בש"ס מכות ב. ב. ובחינוך שם. ובכ"מ), מיהו הכפרה הלא נגמרת רק לאחר שמסתיים הזמן שצריך לשהות בעיר מקלט (עיין בחידושי הריטב"א מכות שם ושם יא, ב)²⁴. ועיקרה של עיר מקלט בפשט הכתוב הוא להגין על האדם²⁵. וההגנה הלזו אינה רק הגנה גשמית מגואל הדם "פן ירדוף . . כי יחם לבבו" (שופטים יט, ו. וראה פרש"י שם), אלא גם הגנה רוחנית מפני השטן שלא יזיקנו קודם שנתכפר לו לגמרי (שאז עדיין

הערה (1) – להורות שהם נעשו כחלק מ(בני) העיר. ועצ"ע.

(20) להעיר ממכילתא, מכילתא דרשב"י ופרש"י – יתרו יט, כא.

(21) להעיר מדרך מצותיך מצות אהבת ישראל.

(22) עפ"ז יש לבאר דין הנ"ל ד"עיר שרובה רוצחים אינה קולטת" – דאין זה גזה"כ, כ"א, דמכיון דאנשי העיר הם הפועלים הגנתו והצלתו, אא"פ שייעשה זה ע"י הרוצחים שבעיר, דאין קטיגור נעשה סניגור.

(23) אף דהכפרה היא לכאורה מצד ההיפך מזה – היותו בגלות "נפרד . . מאוהביו ומארץ מולדתו (חינוך מצוה תי) – י"ל דהא בהא תליא: ההתאחדות עם כלל ישראל להיות חלק מהציבור (לאחרי שהרג נפש), הוא דוקא כאשר נעשה "נפרד . . מאוהביו (בהיותו במצבו הקודם) ומארץ מולדתו ושוכן כל ימיו עם זרים" אליו במצבו הקודם.

(24) וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גלות. וש"נ.

(25) כשם מקלט בל' תרגום "שזבותא" (הצלה). ובפרט קודם גמר דין שאז לא שייך כפרה – תוד"ה אמר מכות שם. וראה צפע"נ מהד"ת לו, ג.

ואעפ"כ נצחום ישראל וכבשום³².

ושוב יש לבאר מה טעם באמת לא עמדה להם לסיחון ועוג הגנה רוחנית זו של הקריות, ובמה גברו עלי' ישראל³³. והענין בזה, כי עדיין יש מעלה בישראל לעומתם, כי בבני נח ליכא לגדר ציבור, וכמבואר בש"ס נזיר (סא, ריש ע"ב) בדיני טומאת מת: "יצא עובד כוכבים שאין לו טומאה, מנלן דלית להו טומאה דאמר קרא ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, במי שיש לו קהל יצא זה שאין לו קהל". ע"כ. פירוש כי אף דאשכחן אחדות אצלם (כנ"ל), מ"מ גם בהתאחדם נשאר כל יחיד בגדר מציאות פרטי (עיי' בזה בצפ"נ מהד"ת יג, ב. עה"ת נח י, ה. ו"ש"נ).

ובזה יתבאר גם בדרך נחמד מה שדוקא גבי כיבוש ארץ סיחון ועוג הדגיש הכתוב הך ענינא ד"לא היתה קרי' אשר שגבה ממנו", "אשר לא לקחנו מאתם". כי הנה כתב בשו"ת צפנת פענח (ווארשא, סקמ"ג ס"ב) "אחר שנכנסו לארץ ישראל נעשו ציבור ונעשו מציאות אחת נצחית", והאריך שם לבאר גדר זה לכמה הלכות³⁴.

(32) ועפ"ז מובן דכיבוש קרי' הוי חידוש גדול יותר אפילו מערים בצורות, כי* היתה כאן הגנה רוחנית שהיא תוספת על הגנות גשמיות (וחזקה מהם)**. ולהכי הזכיר הכתוב (במלחמת סיחון) רק הא ד"לא היתה קרי' גו" ולא "ערים בצורות חומה" (כנ"ל הערה 7).

(33) והלא גם בבני נח האחדות והשלום פועלים ומחזקים – כנ"ל הערה 30.

(34) וראה גם צפ"נ הל' ברכות פ"י הי"א. מהד"ת צ, ב. ובכ"מ. וראה לקו"ש חי"ח ע' 113 (סי"א) ובהערה 77.

(*) וע"ד טעם יראת משה מעוג – ראה פרש"י שבהערה 31.

(**) ובפרט דהגנה גשמית דתוקף הערים לא היתה אצלם, דהרי יצאו מהערים (כנ"ל הערה 8).

שעיר אין בה אוכלוסין ודירין וקרי' היא ע"ש בני אדם היושבים בה. ולכאורה יש לתמוה דהא בכתובים דפרשתנו ברור שגם ב"ערים" היו "דירין", דכתיב (ב, לד) "ונלכד את כל עריו בעת ההיא ונחרם את כל עיר מתם והנשים והטף", ואומר (ג, ו) "החרם כל עיר מתים הנשים והטף". ועל כרחין צריך לומר דבענין זה גופא של "דירין" יש חילוק בין קרי' לעיר (ולפ"ז יתבאר גם החידוש והרבותא שיש בכיבוש קרי' על כיבוש עיר סתם, שלכן השמיענו הכתוב "לא היתה קרי' אשר שגבה ממנו", כדלהלן). ולפי מה שביארנו בגדר "והקריתם" שהיו עושין לערי מקלט, שענינו להפוך כל תושבי העיר לציבור אחד, שוב י"ל דזהו החילוק בין עיר לקרי', שהעיר אף שיש בה דירין – אין הם ציבור וקהל אחד.

וזהו הרבותא בכיבוש הקריות במלחמת סיחון ועוג, "לא היתה קרי' אשר שגבה ממנו", "לא היתה קרי' אשר לא לקחנו מאתם" – היינו שהיו להם קריות, מקומות שבהם כל תושבי העיר באחדות, וא"כ הי' בערים אלו הגנה רוחנית³⁰ ג"כ³¹ (ולא רק תוקף גשמי במדה הכי גדולה – "ערים בצורות חומה גבוהה דלתים ובריח", ועוד (ראה פרש"י חקת כא, כג. ועוד)),

(30) וכדאשכחן גם בבני נח, דמבואר (ב"ר שם. פרש"י נח יא, ט) הטעם שלא נאבד דור הפלגה כמו דור המבול, לפי שדור הפלגה "היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם שנאמר (נח שם, א) שפה אחת ודברים אחדים" (לשון רש"י הנ"ל), משא"כ דור המבול ש"היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם" (לשון רש"י הנ"ל).

ועד"ז הוא באדר"נ פי"ב, ז – בהחילוק בין דור הפלגה ואנשי סדום.

(31) וע"ד ההגנה הרוחנית בנוגע לעוג (פרש"י חקת כא, לד. דברים ג, ב).

לקראת שבת

כא

(ויתר על כן, בכמה פרטים חשיבא ארץ סיחון ועוג להתחלת כיבוש ארץ ישראל (פרש"י פרשתנו א, ד (מספרי))³⁷, עד שלכמה דיעות נכללה ארץ זו בברית בין הבתרים³⁸) – להכי כמה יאה ומתאים שכהקדמה לגדר קהל שיחול בהם בכניסתם לארץ, הוכיחו מעלתם על בני נח בגדר ציבור. ובסגנון אחר, הכח לכבוש הקריות דסיחון ועוג בא מזה שכיבוש זה הי' נוגע ל(התחלת) כיבוש כל א"י, ובמילא הי' אז לישראל מעין כח הצבור והקהל שבא"י גופא.

משא"כ בבבל ליתא לגדר זה, כהא דקיי"ל (פסחים נד, ב. וש"נ) דאין תענית ציבור בבבל³⁵. ובזה מתבאר הא דגרסינן בסנהדרין (מג, סע"ב. הובא בפרש"י נצבים כט, כח) שדוקא משנכנסו לארץ נתחייבו בדין ערבות זל"ז (שיש ממנו נפק"מ רבה בכל דיני התורה כידוע), לפי שדוקא בכניסתם לארץ נעשו מציאות ציבור באופן של "קהל", ונגמרה בשלימות גדר מציאותם של ישראל. ושוב י"ל דכיון שכיבוש ארץ סיחון ועוג היתה בדרך לכיבוש ארץ ישראל, ולצורכו הי'³⁶

(37) ועד שאמר משה שעי"ז כבר הותר הנדר – ראה רש"י פינחס כז, יב (מספרי). ר"פ ואתחנן ד"ה בעת ההיא. וראה לקו"ש ח"ט ע' 9. חי"ט ע' 102 ואילך.
(38) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 210 ואילך ובהנסמן שם.

(35) וראה צפע"נ שבהערה הקודמת.
(36) דסיחון ועוג היו נוטלים שכר מכל מלכי ארץ כנען לשמרם – מדרשים ופרש"י שבהערה 8.

